



*Giftfritt*  
*en obunden, ideell tankesmedja*

# **Valfläsk - det här lovade de fyra regeringspartierna före valet om elkrisen**

Olof Hellgren och Hans Larsson  
2023

150 dagar efter valet är det inget parti som erkänner att man lovade något bestämt före valet om elpriset. Men - företag går i konkurs och hushållens skulder går till kronofogden. Vi har fått chockräkningar för både november och december 2022. Ett elstöd till elprisområde 3 och 4 för 1 oktober 2021 till 30:e september 2022, betalas ut till hushållen i februari/mars 2023. Elstödet är hemligstämplat i 20 år för att dölja att det inte prioriterar de mest behövande. Men görs det som behöver göras?

Elbolagen redovisar rekordvinster för 2022. Ett direktiv från EU om skatt på elbolagens övervinster från 1 december hanns inte med av den nya regeringen. Vi gick miste om 10 miljarder till konsumenterna.

Elpriset driver inflationen på alla andra områden. Och, det är bara politikerna som kan lösa problemen med elmarknaden när elpris går amok. Kan nuvarande regering skapa ordning och reda? *Moderaternas löfte är ett löfte om att politiken ska lösa de problem som bara politiken kan och därför måste lösa.*

Men hur lät det egentligen före valet?

**[Kristdemokraterna](#) presenterade före valet långt gående åtgärder för att sänka kostnaderna för el.**

**[Kristdemokraterna lovade ett högkostnadsskydd.](#)** Skyddet ska gälla från och med den 1 november.

- *Kristdemokraterna presenterar ett stödpaket för att på kort sikt kunna stötta elpristygda hushåll med upp till 21 500 kr/år, eller 5 000 kr/mån under vintermånaderna.*
- *Sänk moms på el från 25 till 0 procent, under december till mars. Med en momssänkning minskar elpriset mer vid höga priser och mest där priserna är som högst, samtidigt som alla får del av en lättnad.*
- *Sänk energiskatten för att dämpa de långsiktiga priseffekterna. Energiskatten på el bör sänkas med 10 öre eller mer när priserna överstiger medelvärdet de föregående 5 åren för snittpriset i Sverige.*
- *Totalt beräknas båda åtgärderna kosta ca 15 miljarder kr.*
- *Elskatten ska sänkas permanent. Under kommande vinter bör både skatt och moms på el helt slopas.*
- *Ingen elnätsavgift ska tas ut innan flaskhalsarna i kraftnätet var bortbyggda.*
- *KD ska skapa incitament för mer vind- och vattenkraft.*

Hur ska KD finansiera. Jo, KD:s förslag var: **[INFÖR EXTRASKATT PÅ ÖVERVINSTER.](#)**

Storbritannien och Italien, och EU kommissionen har redan förordat sådan finansiering för krisåtgärder.

**[Moderaterna](#) presenterade kortfattat och enkelt sin lösning för hushåll och företag.**

- *Vi ska omedelbart sänka elpriserna.*
- **[Partiet vill snabbt](#)** samla en majoritet för att förlänga tillfälliga skattesänkningar. Moderaterna är också öppna för fler skattesänkningar framöver..

## **Liberalerna försvarar elmarknaden samtidigt som de också anser att marknaden gått allvarligt fel**

- Elmarknaden är viktig för att elleveranserna ska fungera. Men när elpriset blir orimligt högt eller svänger kraftigt har något gått allvarligt fel.

- Svenska elkunder har i decennier kunnat lita på att elen fungerar. Kostnaden har också gått att förutse. Så är det inte längre. Kapaciteten att producera el när den behövs är särskilt i söder för liten. Priset blir nu i stället så högt att människor tvingas avstå från att använda el. Det är ett allvarligt politiskt misslyckande. Människor ska ha tillgång till el när och där de behöver den.

- ELMARKNADEN – LÅNGT IFRÅN AVREGLERAD

- I grunden är det sunt att vi har en elmarknad där köpare och säljare av el kommer överens om vad den ska kosta. Marknadskrafterna löser de brister som uppstår. Den som verkligen behöver får el och elproducenterna får – åtminstone i teorin – incitament att göra något åt bristerna.

- Men elmarknaden är omgärdad av regler och politisk styrning som i praktiken gör det väldigt svårt för marknaden att lösa de problem som finns.

## **Sverigedemokraternas syn på elkrisen, före valet, är att elpriserna i grunden hotar hela samhället**

- Skydda hushåll och företag mot energikrisen.

- Svenska hushåll har drabbats hårt av en skenande inflation och kraftigt stigande energi- och drivmedelspriser. Skenande elpriser hotar i grunden förutsättningar för jobb och välfärd i hela landet.

## **Hur har det då gått med löftena**

Först måste vi reda ut vissa definitionsfrågor. **Kristdemokraterna** utlovade högkostnadsskydd från och med den 1 november. **Moderaterna** vill vidta tre åtgärder för att snabbt sänka elpriset och mildra prischocken för svenska hushåll 2022.

**Sverigedemokraterna** ville under kommande vinter helt slopa både skatt och moms på el, d.v.s. vintern 2022/2023. **Liberalerna** är nog ensamma om att inte utlova snabba lösningar. Men hur förhåller det sig med de övriga partiernas definition av egenskapen "snabbt", "omedelbart" eller "1 november". **Kristdemokraterna** bör nog fråga sig vad de menar med 1 november. Vi som blev lovade högkostnadsskydd 1 november har nog inte samma syn på begreppet "1 november". Även moderaterna har problem med vad den allmänna opinionen anser om att sänka elpriset "omedelbart". **Sverigedemokraterna** har inte samma problem. Det har problem med vad en s.k. "kommande vinter" 2022 innebär. Det innebär för oss som drabbats av höga elräkningar den vinter som inte är slut än.

## **Tidöavtalet?**

Tidöavtalet slöts den 14:e oktober 2022 alltså 30 dagar efter valet. Hur blev det då? Jo, hushåll ska få rimliga och förutsebara elpriser. Samhällsproblemen ska lösas med en trygg och säker energiförsörjning på kort och lång sikt. Förutsättningar ska ges till stabilare och lägre elpriser så att Sverige på sikt och efter utredning kan bli ett samlat elprisområde. Utgångspunkten ska vara att alla produktionsslag bär sina egna kostnader. Samtliga kraftslag ska ha likvärdiga spelregler. Investeringar i kärnkraft ska stärkas genom särskilda statliga kreditgarantier uppgående till 400 miljarder kronor.

Men vad är då kreditgarantier. Jo, statligt borgensåtagande för lån i höga risklägen till olika projekt som exempelvis byggen av kärnkraftverk. Kreditgarantier innebär möjlighet till konkreta lån som staten och skattebetalarna i förlängningen får betala och som inte betalas tillbaka. Men Wallenberg nöjer sig inte med kreditgarantier enbart för byggandet av kärnkraftverk. Han vill ha garantier i 60 år, vilket är precis den tidsperiod som numera används för att räkna ut kärnkraftverkens produktionskostnader. Tillsammans med grov underskattning av bygg-, drift- och underhållskostnader blir då elpriset lågt. Kan man förlänga tidsperioden till 80 år blir elpriset ännu lägre. Men trots denna teoretiska kostnadsberäkning blir elpriset från kärnkraft minst dubbelt så dyrt som vindkraft. Men varför vill då Wallenberg, läs näringslivet, ha dessa långsiktiga kreditgarantier. Jo, lönsamheten är en synnerligen riskabel faktor som dessutom ska intecknas 60 eller 80 år i förväg. En allvarlig incident i reaktorinneslutningen som skulle inträffa efter 40 år gör reaktorn oanvändbar. Det skulle kosta allt för mycket att reparera om ens möjligt. Andra större incidenter skulle snabbt påverka lönsamheten. Allt som berör kärnkraft involverar inte bara stora kostnader utan även långa driftsstopp, som kostar. Dessa riskabla projekt, som de flesta västlänningar överger, är moderaternas, kristdemokraternas, liberalernas och sverigedemokraternas paradgren när det gäller energiförsörjning. Deras uppfattning om elpris sammanfaller förmodligen inte med allmänhetens uppfattning och önskemål.

Den fria marknaden, d.v.s. en marknad utan regler och lagar, som liberalerna fortfarande tror står för låga priser anser M, KD, L och SD ska stå för sina egna kostnader. Varför behövs då rejäla kreditgarantier? Jo, investerare anser att kärnkraftsbyggen är högriskprojekt som de inte vill delta i utan våldsamma garantier. Hur många kärnkraftverk räcker 400 miljarder av skattebetalarnas pengar till? Hur många vindkraftverk räcker det till? Hur mycket kraftnät räcker det till?

Kärnkraften ingår i samtliga regeringspartiers samt sverigedemokraternas vallöften. Om löftena om kärnkraft är lika ogenomtänkta och dåligt planerade som övriga vallöften bör vi förskräckas inför framtiden.

### **Höga elpriser**

Förstår våra regeringspolitiker vad höga elpriser beror på? Ska de kunna åtgärda problemet måste de förstå orsaken. Europas elmarknad är en fri marknad som omfattar alla EU-länder samt Storbritannien och Norge. Konstruktionen elprisområden är en av EU godkänd indelning men med krav på att snabbt bygga bort flaskhalsarna. Den svenska uppdelningen i 4 områden är gjord av Svenska Kraftnät med dåvarande generaldirektör moderaten Mikael Odenberg (2008 till 2017), som trodde på stora exportinkomster trots starka varningar. Resultatet ser vi nu. Svenska Kraftnät gjorde den egendomliga indelningen där kärnkraftverken Oskarshamn och Ringhals petades upp till elområde 3 (Barsebäck stängdes 2005). Detta skapade flaskhalsarna mellan område 3 och 4 som gjorde område 4 extra känsligt för budgivning från övriga Europa (bl. a. Tyskland, Danmark). Gott om tid har funnits att bygga bort de s.k. flaskhalsarna, men så har inte gjorts. Utan flaskhalsar hade Sverige haft samma elpris i hela landet istället för skillnader på 500 till 600 %. Att bygga ut elproduktionen hade ytterligare sänkt priset. Inte heller detta har gjorts.

Kärnkraft? Nej, de lär inte komma igång inom 20 år och elpriset kommer inte att vara lågt utan mycket högt. Vindkraft? Ja! Väl utbyggd havsbaserad och landbaserad vindkraft, samt vattenkraft som balanserar variationer i vindkraftskapaciteten, är det snabbaste och billigaste sättet att säkra elproduktionen. Men då måste regeringen med alla medel se till att behövlig kraft snabbt byggs ut. Och för att använda moderaternas definition på snabbt . "Vi ska **omedelbart** sänka elpriserna". Då är utbyggd vindkraft och utbyggt kraftnät rätta vägen att snabbt sänka elpriserna, även om snabbt lär ta ett antal år. KD:s incitament för att bygga ut vindkraften skapas inte genom att lägga kostnader för kraftnät på vindkraftbolagen. Incitament ska underlätta för snabb utbyggnad.

### Tidigare regeringar

Det har funnits lång tid att reglera utbyggnad av elproduktion enligt Riodeklarationen som skrevs under för 31 år sedan. [En proposition](#) om las fram 13 mars 1997 om uthållig energiförsörjning.

1991-1994, M+Fp+C+Kds, Carl Bildt ([Riodeklarationen och Agenda 21](#), 1992, nu 31 år sedan)

1994-1996 S, Ingvar Carlsson

1996-2006, S, Göran Persson (Effektskatten infördes 2000, Barsebäck stängdes 1999 och 2005)\*

2006-2014, M+ Fp+C +Kd, Fredrik Reinfeldt (Elprisområden spikades)

2014-2021, S+Mp, Stefan Löfven (Oskashamn 1 och 2 stängdes 2017, 45 år, respektive 2015, 41 år, Ringhals 1 och 2 stängdes, 2020, 44 år, respektive 2019, 44 år)\*\*

2021-2022, S, Magdalena Andersson

2022-2026(?), M+Kd +L (Sd), Ulf Kristersson

Det är 4 år mellan val till riksdagen. En regering sitter alltså normalt i 4 år. Det är under dessa 4 år som en regering måste agera och beslut måste fattas om de frågor som utlovats i en valrörelse. Vi väljare förväntar oss att en ny regering fattar de beslut som utlovats. För detta har alltså en ny regering 4 år till förfogande. När annars?

\*Effektskatten höjdes av samtliga regeringar mellan 2000-2018 som ett svar på kärnkraftsproducenternas övervinster. Barsebäck stängs efter ett politiskt beslut att lokaliseringen är olämplig. Barsebäck Kraft AB blev då ett dotterbolag till Ringhals AB/Vattenfall. Den förra ägaren, Eon, fick ägarandel i Ringhals som kompensation.

\*\*Ägarbeslutet vilar inte på säkerhetsmässiga grunder, utan fattas mot bakgrund av de varaktigt låga elpriserna i kombination med effektskatten på kärnkraft som nu också höjs samt tillkommande krav på omfattande investeringar. Därför finns inga förutsättningar för varken O1 eller O2 att vare sig på lång eller kort sikt generera ekonomisk lönsamhet.

Hans Larsson och Olof Hellgren